

Art, Artificial Intelligence, and Decolonization: The Construction of Racial Identity in the Works of Stephanie Dinkins¹

Shler Ataie²

Effatolsadat Afzaltousi³

Received: 2024-07-24

Accepted: 2025-05-21

Abstract

Artificial intelligence (AI), as a pivotal force within the digital revolution, has profoundly reshaped various dimensions of contemporary social life. The lack of definitive knowledge about the broader societal impacts of AI dominance has contributed to divergent public and academic attitudes, ranging from enthusiastic acceptance to critical skepticism. Within sociological discourse, increasing attention is being paid to the ways in which AI technologies may reproduce or even intensify existing power structures, leading to what some scholars describe as new forms of digital colonization. Scholars in science and technology studies, alongside social activists, argue that the unequal distribution of data represents a growing threat to societal equity, with the potential to entrench systemic hierarchies and generate new modalities of domination and inequality. In this context, the validity of data and the legitimacy of institutions responsible for its collection and governance have become central issues of debate, raising urgent concerns about transparency, accountability, and justice in the age of algorithmic decision-making.

of racism, xenophobia, and related inequalities highlights the role of emerging digital technologies in exacerbating existing ethnic and racial disparities. The reinforcement of systemic racism through the dominance of artificial intelligence has contributed to the rise of critical theoretical frameworks that interrogate the broader functions of

¹DOI: 10.22051/jjh.2025.47595.2206

²Ph.D. Student of Art Research, Faculty of Art, Alzahra University, Tehran, Iran. sh.ataie@alzahra.ac.ir

³Professor, Department of Art Research, Faculty of Art, Alzahra University, Tehran, Iran, Corresponding Author. Afzaltousi@alzahra.ac.ir

science and technology in society. Concerns over racial bias in algorithmic systems, particularly within pluralistic societies, have prompted both social activists and scholars to advocate for new approaches in data design and collection. These efforts aim to create algorithms that resist the reproduction of entrenched power asymmetries. The integration of artificial intelligence into the visual arts has given rise to a novel form of artistic language and expression, thereby reshaping contemporary artistic practices. In addition, it enables artists to critically engage with and address sociopolitical issues affecting ethnic groups, minorities, and other marginalized communities. Stephanie Dinkins is one of the leading artists using AI to represent and reframe Black identity. As a researcher and creative technologist, she employs artificial intelligence and other emerging technologies to explore critical issues such as racial bias, digital privacy, and algorithmic discrimination. AI have raised important questions about the impact of algorithmic systems on Black identity in particular, and on society as a whole. According to the artist, her goal is to use art as a means of promoting social justice and fostering a technological future where Black people are creative participants and creators. By leveraging AI, she aims to challenge stereotypical representations of race that are perpetuated by dominant cultural narratives. Her work raises a central question: how are contemporary artists like Stephanie Dinkins using AI to decolonize and reimagine racial identity, and what creative mechanisms are employed to challenge dominant cultural narratives? This study employs a descriptive-analytical method, drawing on library-based research to explore the potential of AI in the decolonization of racial identity. By synthesizing the theoretical perspectives of AI scholars such as Shakir Mohamed, Mary Teresa Pena, and William Isaac with the artistic practice of Stephanie Dinkins, the research aims to demonstrate how AI can be used as a tool for challenging and reshaping dominant racial narratives. These specialists emphasize the critical role of postcolonial and decolonial theories in shaping the development of AI. Central to this discourse are questions of values and power. Decolonial theories, in particular, draw upon historical insights to interrogate power structures that shape our intellectual, political, economic, and social realities. They propose that by embedding a decolonial critical approach into technical practices, AI communities can cultivate greater foresight and more ethically aligned technological development. This involves centering marginalized communities—those who have historically borne the brunt of scientific and technological harm—and ensuring that research advances uphold principles of justice and equity. A critical technical practice of AI is the first strategy introduced by these theorists for decolonizing AI. This approach emphasizes fairness, security, diversity, and resistance to biased data injection. A second strategy—reciprocal engagement and reverse tutelage—seeks to question taken-for-granted knowledge by reexamining the foundations of what constitutes knowledge itself. This involves fostering dialogue, thorough documentation, and inclusive design practices that align with the values and lived experiences of oppressed communities, thereby ensuring that AI systems store and reflect more grounded, reality-based information. The third strategy centers on renewed affective and political communities. It argues that increasing access to

advanced technologies for marginalized populations enhances their ability to challenge and compete with dominant narratives, thereby fostering more equitable technological futures.

The integration of decolonial AI strategies into the artistic practices of Stephanie Dinkins illustrates how she, as both an artist and social activist, actively challenges dominant historical narratives about Black identity. Dinkins is acutely aware of the influential role that data and algorithms play in shaping societal culture and perceptions. Through her work, she engages with key components of decolonial AI—namely, critical technical practice, reciprocal engagement and reverse tutelage, and renewed affective and political communities. By adopting these mechanisms, her art contributes to dismantling historically biased knowledge systems and reimagining Black identity beyond the constraints of dominant power structures. In rrr ss cch as “ttt eee yyy eee” add “eee Seceet aa eee,” Saaaaaaa nnnnm constructs new narratives and generates alternative forms of knowledge that directly challenge stereotypical and historically embedded assumptions. These assumptions have long upheld the dominance of Western, white-centric worldviews in both cultural and technological spaces. By employing strategies of reciprocal engagement and reverse tutelage, Dinkins creates opportunities for marginalized voices—particularly Black voices—to engage in dialogue and self-representation. Through methods such as oral storytelling, collaborative dialogue, and intentional documentation, her projects grant Black individuals agency over their narratives, allowing them to become the architects and narrators of their own identities rather than subjects of external interpretation.

By designing the BCAI (Black Communities Artificial Intelligence) application, Stephanie Dinkins disrupts the traditional monopoly over data entry, historically controlled by dominant power structures. She emphasizes that subject agency—particularly from marginalized communities—can challenge and rebalance power in the domain of knowledge production. Dinkins argues that the ownership and control of AI, digital tools, and emerging technologies by marginalized groups can catalyze the revitalization of passive and historically dominated societies. This process reflects the creation of renewed political and affective communities. The artist calls upon common people to actively participate in the design and development of AI, advocating for community-driven innovation that transforms the trajectory of data mining and surveillance technologies. Through collective data recording and storytelling, new forms of knowledge are generated, granting Black communities greater agency. In doing so, Dinkins challenges dominant narratives that have long defined Black identity from an external, often oppressive perspective. The movement toward a critical technical practice of AI is exemplified in the “Ceeee aaaiinn hhhh haaa 48” In iii s tt eaaciinn, Bnra 48 raises probing questions concerning race and issues pertinent to the Black community, thereby interrogating the nature of the intelligence embedded within the robot. For instance, she questions why the robot is unable to recognize a Black accent despite embodying a Black identity and yyy tt asssss eeiiiiii ii ooiiiiii iii s cch as, “Waat oo yuu wwwtttt tt cmmññ” These moments highlight the limitations, biases, and inconsistencies within the data

tttt tttt t eee'''''' ' ee..... ... gggh eer eggagetttt with the AI, the artist seeks to expose fundamental flaws in the design and development of such systems by persistently questioning and conversing with the robot. This method draws attention to the lack of transparency and potential dishonesty in the processes of data collection and implementation. Ultimately, Stephanie Dinkins employs AI as a medium to critique and reimagine its role in society—amplifying issues of racial identity and striving toward greater equality and social justice. In conclusion, the strategies outlined in the framework of decolonial AI are clearly reflected in the work of the aforementioned artist. By interrogating the authenticity and integrity of data, facilitating dialogues that empower individuals to define their identities, and advocating for increased access to advanced technologies among historically underserved communities, the artist effectively enacts the principles of decolonial AI. Through these practices, her work challenges dominant narratives in technological development and promotes a more inclusive and equitable approach to artificial intelligence.

Key Words: Artificial Intelligence, Racial Identity, Postcolonial Theories, Black Artistic Expressions

سال ۱۷، شماره ۳ پاییز ۱۴۰۴

شماره پیاپی: ۴۸

مقاله پژوهشی: ۱۶۴-۱۴۸

<http://jjhjr.alzahra.ac.ir>

هنر، هوش مصنوعی و استعمارزدایی: برساخت هویت نژادی در آثار استفانی دینکینز^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۰۳

تاریخ تصویب: ۱۴۰۴/۰۲/۳۱

شلیب عطایی^۲

عفت السادات افضل طوسی^۳

چکیده

هویت نژادی برساختی است تاریخی که در عصر انقلاب دیجیتال همچنان همچون گذشته بر پایه روابط نامتوازن قدرت ساخته می‌شود. هوش مصنوعی به عنوان یکی از مظاهر برجسته انقلاب دیجیتال، در گسترش دیدگاه‌های نژادپرستانه و نابرابری‌های نژادی سهم ارزبایی شده است. به همین جهت محققان حوزه فن‌آوری به همراه فعالان اجتماعی سعی دارند با تکیه بر نظریات انتقادی همچون دیدگاه‌های پسااستعماری و با معرفی سازوکارهای مشخص در حوزه فن‌آوری، قابلیت‌های هوش مصنوعی در بازتولید نگاه‌های برتری‌جویانه را محدود و کنترل کنند. استفانی دینکینز هنرمند آفریقایی-آمریکایی به عنوان یکی از برترین چهره‌های تأثیرگذار در زمینه هنر هوش مصنوعی، هویت نژادی سیاهان را به عنوان اصلی‌ترین مسئله در آفرینش‌های هنری خود مورد تأکید قرار می‌دهد و هدف خود از تولید هنر بر پایه هوش مصنوعی را ایجاد برابری و عدالت اجتماعی عنوان کرده است. با مطالعه آثار هنرمند این سوال مطرح می‌شود که او چگونه و با استفاده از چه سازوکارهایی هویت نژادی سیاهان را خارج از پارادایم‌های گفتمان استعمارگرایی برجسته می‌کند؟ این مطالعه که به روش توصیفی-تحلیلی و با اتکا به منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته است، از طریق انطباق دیدگاه اندیشمندان حوزه هوش مصنوعی (شاکیر محمد، ماری ترزا پنگ و ویلیام ایزاک) با آثار استفانی دینکینز، به دنبال اثبات قابلیت‌های هوش مصنوعی در استعمارزدایی از نژاد است. دستاوردهای این تحقیق گویای آن است که هوش مصنوعی می‌تواند ابزاری باشد در جهت استعمارزدایی از هویت سیاهان و زدودن نگاه دیگری‌فرا دست. بر اساس دیدگاه مطرح شده توسط نظریه پردازان مذکور و انطباق آن با آثار هنرمند، مشخص شد که هنرمند با ایجاد کنشی انتقادی، برقراری رابطه دوسویه و قیومیت معکوس و همچنین تجدید حیات جامعه متأثر از نژادپرستی، مانع از بازتولید کلیشه‌ها می‌شود.

کلیدواژه‌ها: هوش مصنوعی، هویت نژادی، نظریات پسااستعماری، هنر سیاهان

1. DOI: 10.22051/jjh.2025.47595.2206

۲. دانشجوی دکتری پژوهش هنر، دانشکده هنر، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. sh.ataie@alzahra.ac.ir

۳. عفت السادات افضل طوسی، استاد گروه پژوهش هنر، دانشکده هنر، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران، نویسنده مسئول. Afzaltousi@alzahra.ac.ir

مطالب عمده این گزارش به این مسئله اشاره داشت که تکنولوژی‌های دیجیتال نوظهور، نابرابری‌های موجود در ارتباط با موضوعات قومی و نژادی را تشدید می‌کنند (Adams, 2021: 2). این مسئله باعث شکل‌گیری دیدگاه‌های انتقادی در ارتباط با کارکرد علوم و فن‌آوری به طور کلی و هوش مصنوعی به طور خاص شده است و کنشگران، فعالان اجتماعی و هنری تلاش دارند تا با اتخاذ رویه‌های جدید در طراحی و ثبت داده‌ها و ایجاد الگوریتم‌های جدید از بازتولید قدرت نابرابر جلوگیری کنند و در مخالفت با بازتعریف هویت‌های کلیشه‌ای نقش‌آفرینی کنند.

همانطور که اشاره شد ابعاد مختلف زیست انسان، از تکنولوژی تا فرهنگ تحت تأثیر هوش مصنوعی متحول شده است. هنر نیز به عنوان یکی از اشکال فرهنگ از این تأثیرات بی‌بهره نمانده است. زبان و بیان هنری تحت تأثیر پیشرفت‌های دیجیتال متحول شده است و هنرمندان امکانات بیانی بیشتری برای مطرح کردن دغدغه‌ها و تجارب زیسته خود دارند. هوش مصنوعی در دستان هنرمند آمریکایی-آفریقایی تبار «استفانی دینکینز»^۳ به ابزاری برای واکاوی هویت زنان سیاه پوست بدل گشته است. او هدف خود را از تولید اثر هنری بر پایه هوش مصنوعی، ایجاد عدالت اجتماعی و خلق جامعه‌ای تکنولوژیک بیان می‌کند که اقلیت سیاهان در ایجاد آن نقش ایفا می‌کنند. او تلاش می‌کند به واسطه هوش مصنوعی تفاسیر کلیشه‌ای از نژاد را که ساخته گفتمان فرادست و مسلط سفیدپوستان است به چالش بکشد. سوالی که در این پژوهش مطرح است این است که هنرمند مذکور برای ابراز و برجسته کردن هویت نژادی خود چگونه از هوش مصنوعی بهره می‌گیرد و از چه سازوکارهایی برای این منظور استفاده می‌کند؟

پیشینه پژوهش

همزمان با گسترش دامنه کاربرد هوش مصنوعی در تولیدات هنری، مطالعه هنر شکل‌یافته بر پایه این پدیده مورد توجه پژوهشگران ایرانی قرار گرفته است. رضوانی و همکاران (۱۴۰۳)، در مقاله «هنر و

پس از ابداع رسمی هوش مصنوعی در سال ۱۹۵۶ میلادی توسط جان مک‌کارتی^۱ در کالج دارتموث لندن، تعاریف متعددی از آن ارائه شد که اغلب آنها هوش مصنوعی را یا دستاوردی مرتبط با علوم رایانه‌ای می‌دانند که با خودکارسازی رفتارهای هوشمند سروکار دارد و یا آن را الگوریتمی طراحی شده تفسیر می‌کنند که با توجه به محیط، داده‌ها را اکتساب کرده، آنها را به صورت ساختاریافته تفسیر می‌کند و با پردازش اطلاعات به دست آمده، بهترین تصمیمات و اقدامات را برای رسیدن به نتیجه مطلوب لحاظ می‌کند. هوش مصنوعی هر چه که باشد از طریق بازتعریف برخی مفاهیم، به شکلی ساختارمند در حال تأثیرگذاری بر جامعه انسانی است.

امروزه کارکرد هوش مصنوعی و پیامدهای مسلط شدن آن بر همه جوانب زندگی انسان‌ها به مسئله‌ای بحث برانگیز تبدیل شده است. عدم شناخت همه ابعاد و جوانب هوش مصنوعی و چگونگی تأثیر پذیری حیات اجتماعی انسان معاصر از آن باعث شکل‌گیری دیدگاه‌های مثبت و منفی در ارتباط با کارکرد این پدیده شده است. بسیاری از نظریه‌پردازان حوزه علوم اجتماعی به همراه فعالان حوزه فن‌آوری به این نتیجه رسیده‌اند که توزیع نابرابر اطلاعات و داده‌ها می‌تواند تهدیدی جدید برای جوامع محسوب شود و اشکال جدیدی از سلطه و نابرابری را بازتولید کند. اینکه چه کسانی و با چه جهت‌گیری و هدفی اقدام به ثبت داده‌ها می‌کنند به مسئله‌ای قابل تامل در جوامع پیشرفته تبدیل شده است. تحقیقات مختلف نشان می‌دهد که در بسیاری از حوزه‌ها، نهادهای وابسته به قدرت با ثبت داده‌های تاریخی، اقلیت‌های نژادی و قومی را در موقعیتی فرودست قرار می‌دهند. امروزه رابطه میان هوش مصنوعی و شکل‌های استعمار و ساخت تاریخی نژاد، به خوبی درک شده است. گزارشگر ویژه سازمان ملل^۲ در ماه ژوئن سال ۲۰۲۰، گزارشی را به شورای حقوق بشر سازمان ملل در ارتباط با اشکال امروزی نژادپرستی، تبعیض نژادی، بیگانه‌هراسی و نابرابری‌های مرتبط با آن ارائه کرد.

هوش مصنوعی از منظر رفتارگرایی و آزمون تورینگ» میزان دقت و عملکرد هوش مصنوعی در تولید آثار هنری را مورد بررسی قرار داده‌اند. آیا هوش مصنوعی میتواند آثاری هم‌تراز آثار انسان پدید آورد؟ نویسندگان برای پاسخ به پرسش فوق با تکیه بر نظریه «رفتارگرایی»، عملکرد هوش مصنوعی را در سطح رفتار مورد ارزیابی قرار می‌دهند. نگارندگان با استفاده از نظریه رفتارگرایانه در آزمون تورینگ و ملاحظه عناصر اصلی آثار هنری اصیل به این نتیجه رسیدند که عملکرد هوش مصنوعی دست کم بر اساس معیارهای رفتارگرایانه یعنی از لحاظ رفتار مشاهده‌پذیر، میتواند منجر به پدید آمدن آثاری هم‌تراز آثار هنری خلق شده توسط انسان شود. اگر چه مطالعات چشمگیری در زمینه نظریات پسااستعماری به زبان فارسی و انگلیسی انجام شده است اما در ارتباط با هنر هوش مصنوعی و مطالعات پسااستعماری هیچ مطالعه‌ای در زبان فارسی و انگلیسی یافت نشد. اخیراً در مورد رابطه میان هوش مصنوعی و استعمارزدایی مطالعاتی صورت گرفته است که در ادامه به برخی از مهمترین آنها اشاره می‌شود. رشل آدامز^۴ (۲۰۲۱)، در مقاله «آیا هوش مصنوعی را می‌توان استعمارزدایی کرد؟»^۵ پس از مطرح کردن مطالعات پیرامون هوش مصنوعی از زوایای گوناگون، به دنبال پاسخ به این پرسش است که تصور و ایده چه کسانی در هوش مصنوعی تعبیه می‌شود؟ و چگونه این مدلسازی از ایده‌های خاص قادر است افراد را در دو گروه مطلوب یا نامطلوب دسته‌بندی کند؟ نویسنده با ذکر تاریخچه‌ای از استعمار در آفریقا، بحث را آغاز می‌کند و با هدف به پرسش گرفتن میراث استعمار و منطق نژادپرستی به ذکر نظریات درباره استعمارگرایی/ استعمارزدایی می‌پردازد و در نهایت دیدگاهی انتقادی را بسط می‌دهد تا بر اساس آن به این پرسش پاسخ دهد که آیا هوش مصنوعی می‌تواند استعمارزدایی کند؟ سپرا^۶ (۲۰۲۱)، در مقاله «تعدیل محتوا، نژادپرستی و استعمارگرایی»^۷، با اتخاذ رویکردی انتقادی نسبت به تعدیل محتوا در هوش مصنوعی، از نظریات پسااستعماری بهره می‌گیرد. او در پی پاسخ به

این پرسش است که سیستم‌های کنترل محتوای هوش مصنوعی تا چه اندازه می‌توانند نفرت پراکنی و نژادپرستی را کنترل کنند؟ نتایج این مطالعه نشان داد که افراد به حاشیه رانده شده در وارد کردن تعاریف و مفاهیم در هوش مصنوعی نقشی ندارند و دانش آنها نادیده گرفته می‌شود و در مقاله «هوش مصنوعی استعمارزدا: نظریه استعمارزدایی به مثابه پیش بینی جامعه‌ای مبتنی بر فناوری» نوشته محمد و همکاران (۲۰۲۰)، اهمیت اتخاذ دیدگاه‌های انتقادی در تحلیل پیشرفت‌های حاصل از هوش مصنوعی مورد تأکید قرار گرفته است. نویسندگان معتقد هستند هوش مصنوعی به عنوان برترین نمود تکنولوژیک عصر حاضر در حال شکل دادن به جامعه و روابط میان انسان‌هاست. که این مسئله در کنار جوانب مثبت استفاده از هوش مصنوعی نگرانی‌هایی را موجب شده است. آنها به دنبال ایجاد مدلی بر پایه نظریات پسااستعماری هستند تا بتوانند توزیع نابرابر قدرت را در ثبت داده‌ها کنترل کنند و به این وسیله هوش مصنوعی به دور از تبعیض و نابرابری در خدمت عموم قرار گیرد.

قابلیت هوش مصنوعی در بازتولید نگرش‌های استعمارگرایانه و بررسی امکان استعمارزدایی توسط هوش مصنوعی، مسئله پژوهش‌های ذکر شده است. تاکنون هیچ مطالعه‌ای در مورد نسبت هنر هوش مصنوعی و امکان استعمارزدایی از طریق این شکل از هنر صورت نگرفته است. سنجش استراتژی‌های استعمارزدا در هنر مبتنی بر هوش مصنوعی و پیامدهای کاربست آنها در تعریف هویت نژادی، این مطالعه را از سایر پژوهش‌ها متمایز می‌کند.

روش پژوهش

روش به کار رفته در این مطالعه، توصیفی و تحلیلی است. برای پاسخ دادن به پرسش‌های پژوهش، اطلاعات مرتبط با مبانی نظری به شیوه‌ای کتابخانه‌ای گردآوری شد و سپس آثار هنرمند با بحث نظریه‌پردازان مطرح در این زمینه مقایسه و مطابقت داده شد.

مبانی نظری

در پی آشکار شدن امکان اشاعه نژادپرستی و تقویت نگاه‌های فرادست توسط هوش مصنوعی، دانشمندان حوزه علوم و فن‌آوری بر ضرورت استفاده از نظریات انتقادی و تلفیق علوم انسانی و تکنولوژی تأکید کرده‌اند. آیا هوش مصنوعی می‌تواند ابزاری در جهت استعمارگری یا استعمارزدایی باشد؟ محققان حوزه فن‌آوری تلاش دارند با اتکا به نظریات پسااستعماری و استعمارزدایی، چارچوب‌ها و مدل‌های انتقادی را در اختیار سازندگان و کنشگران این حوزه قرار دهند تا به این وسیله بتوانند اثرات سوء هوش مصنوعی در جوامع توسعه یافته را شناسایی و رفع کنند. پس از فرایند استعمارزدایی سیاسی از کشورهای استعمارزده در نیمه دوم قرن بیستم تا به امروز، مسئله مهمی باقی مانده است: آیا با طی این فرآیند و کسب استقلال ظاهری مستعمره‌ها، پدیده استعمار و استعمارگری پایان یافته است یا خیر؟ آیا به راستی آنها رفته‌اند؟ جوهره و عمق مفهوم استعمار را می‌توان در ارتباط تنگاتنگ با مفاهیم سلطه، کنترل، انقیاد و حاکمیت دریافت. سلطه‌گری و به کارگیری قدرت در انواع مختلفش هدف اصلی استعمار است. مطالعات پسااستعماری^۸ مجموعه‌ای از رهیافت‌های نظری است که، با تأکید بر پیامدهای استعمارگرایی، به تحلیل گفتمان استعماری می‌پردازد. نظریه پسااستعماری، با دربرگرفتن برخی تناقضات، ریشه در علوم و مباحث گوناگونی چون سیاست، اقتصاد، مردم‌شناسی، جغرافیا و تاریخ دارد و با وام گرفتن از نظریه‌ها و مکتب‌هایی نظیر مارکسیسم، پساامدرنیسم، پسااستعماری، روان‌کاوی، نظریه فرهنگ و فمینیسم به نظریه‌ای میان رشته‌ای و پویا بدل شده است (شاهمیری، ۱۳۸۹: ۴).

مطالعات پسااستعماری، بیش از هر چیز، به تحلیل گفتمان استعماری و به چالش کشیدن سوژه امپریالیستی و هژمونی انسان غربی مربوط می‌شود. نقد پسااستعماری در صدد آشکار کردن این نکته است که، سلطه اقتصادی و سیاسی که عناصر کلیدی امپریالیسم و استعمار در قرون هجدهم و نوزدهم را تشکیل

می‌داد، همواره با صورت بندی و تکوین گفتمان‌هایی همراه بود که در آن «غیریت» مردمان آسیا و آفریقا به عنوان هویتی مستقل نفی می‌شد و از نظر فرهنگی نیز استعمار می‌شدند و در این ضمن برتری فرهنگی و اخلاقی قدرت‌های اروپایی نیز همواره بدون کم‌ترین تردید با پرده پوشی مورد تأیید و تأکید قرار می‌گرفت (بوین و رطانسی، ۱۳۸۰: ۴۱۹). به این ترتیب، نقد پسااستعماری در صدد به چالش کشیدن نژادپرستی و قوم‌محوری و غیریت‌سازی سرکوب‌گرایانه غربی است که با تولیدات فرهنگی، ادبیات و تفکر غربی به پیش می‌رود. هدف و نیت نوشتار پسااستعماری آن است که در برابر دریافتی ثابت و یکه و پذیرفته شده مقاومت کند و درباره تفسیری ویژه و مرکزی از تاریخ باز اندیشی کند (انصاری و درودی، ۱۳۹۳: ۵).

اندیشمندان و نظریه‌پردازان حوزه مطالعات پسااستعماری، استعمار را در سه شکل طبقه‌بندی کرده‌اند: استعمار کلاسیک، استعمار نو و استعمار فرانو. استعمار فرانو یا استعمار پست مدرن آخرین مرحله و تکامل یافته‌ترین شکل استعمار است که البته جوهره و ماهیتش همان سلطه و کنترل است اما شیوه و سازوکارهایش با دوره‌های پیشین متفاوت است. این نوع از استعمار با ابزارهایی که در نتیجه انقلاب اطلاعاتی به وجود آمده‌اند سعی می‌کند تا ذهن و بدن‌ها را کنترل کند و بر آنها سلطه یابد. این نوع از استعمار را می‌توان استعمار فرهنگی نیز نامید، زیرا در آن، کشورهای نظام سرمایه‌داری تلاش می‌کنند با ابزارهای فرهنگی مانند رسانه‌ها، زبان، مذهب، آموزش و مانند اینها تفکرات، باورها و ارزش‌ها و جنبه‌های مختلف مادی و معنوی فرهنگ دیگر ملت‌ها را با هدف تامین اهداف و منابع اقتصادی خود کنترل کنند. بدین سبب این نوع پیشرفته‌ترین و عالی‌ترین نوع استعمار است (اسمیت، ۱۳۹۹: ۱۰).

رابطه میان قدرت تکنولوژیک و تأثیر آن بر بازتعریف هویت‌های دور از مرکز را در آراء متفکرانی همچون آشیل امبمپه^۹ و آنیبال کویجانو^{۱۰} می‌توان دید. امبمپه معتقد است اکنون در سومین مرحله از تعریف نژاد (سیاهان) قرار داریم. برده‌داری و استعمارگری

مختص دوره اول بوده است و دوره دوم با گسترش نوشتار و متن در ارتباط با سیاهان تعریف می‌شود. او معتقد است که با رشد و تکثیر تکنولوژی دیجیتال در مرحله سوم استعمار نژادی قرار داریم. آنیبال کویجانو نیز با طرح مفهوم «استعمار قدرت»^{۱۱} و نسبت فن‌آوری پیشرفته با کنترل افراد در جوامع فرودست به مرحله استعمار نو اشاره دارد (Adams, 2021: 1-2). به بیانی دیگر نگاه آنها معطوف به تأثیر قدرت تکنولوژیک بر تداوم استعمارگرایی و نژادپرستی بود. امروزه که به زعم اندیشمندان حوزه مطالعات پسااستعماری، در عصر استعمارفرانو به سر می‌بریم، مطالعات چشمگیری در ارتباط با رابطه هوش مصنوعی و استعمارگرایی انجام شده است. ایده استعمارزدایی در هوش مصنوعی در گفتمان K اخلاق در هوش مصنوعی L ظهور کرد (pena and varen 2019; 2019; Birhane; Mahomed 2018, Mohamed, Png, 2018; Bell 2020; Issac). «استعمارزدایی هوش مصنوعی»^{۱۲} از یک عنوان کلی‌تر مرتبط با روایت‌های هوش مصنوعی و عدالت در دانشگاه کمبریج اخذ شده است. همچنین جنویو بل^{۱۳} در سخنرانی خود تحت عنوان «استعمارزدایی هوش مصنوعی»، این مفهوم را به عنوان ابزاری انتقادی برای واکاوی قدرت به کار برد و باعث شکل‌گیری نگرشی جامعه‌شناسانه در ارتباط با هوش مصنوعی شد. مطرح شدن تئوری‌های مرتبط با قابلیت داده‌ها در تداوم و گسترش استعمارگرایی (Thatcher et al, 2016; Ricaurte, 2019; Coudry and Mejias Zuboff 2019) و نقش آنها در توسعه سرمایه‌داری (Zuboff 2019) نشانگر اهمیت شناسایی سازوکار قدرت در تعبیه داده‌ها و لزوم همگام‌سازی آن با ارزش‌های گروه‌ها و اجتماعات مختلف است. محققان حوزه هوش مصنوعی با تمرکز بر کارکرد الگوریتم‌ها، دست به تعاریفات جدیدی از این مفهوم زده‌اند. شاکیر محمد و همکاران با استفاده از مفهوم استعمار الگوریتمی^{۱۴}، تأثیر الگوریتم‌ها بر حیات فرهنگی-اجتماعی انسان‌ها، رفتار سیاسی جوامع و تبعیض‌های موجود را مورد بررسی قرار دادند. تیلور نیز با استفاده از مفهوم ستم الگوریتمی^{۱۵}، تبعیت ناعادلانه گروهی از گروه دیگر را

که خود حاصل شبکه پیچیده‌ای از معیارها و اصول اجتماعی، قانون، کلیشه‌ها و تعصبات پنهان است را تبیین می‌کند (Taylor 2016).

با توجه به نوظهور بودن هوش مصنوعی و کاربردهای خلاقانه آن در دست سازمانها و هنرمندان، نظریات مرتبط با این حوزه همواره و پیوسته در حال شکل‌گیری هستند. در ادامه به شرح دیدگاه شاکیر محمد^{۱۶}، ماری ترسا پنگ^{۱۷} و ویلیام ایزاک^{۱۸} می‌پردازیم. آنها در مقاله «هوش مصنوعی استعمارزدا: نظریه استعمارزدایی به مثابه پیش‌بینی جامعه‌ای مبتنی بر فناوری» با ارائه چارچوبی مفهومی و معرفی سیاست‌های مشخص سعی دارند تبعیض‌های اجتماعی-نژادی را از بین برده و بر تنوع و تکثر تأکید کنند. آنها معتقدند با اتخاذ دیدگاه‌های انتقادی و کاربست نظریه پسااستعماری در زمینه ورود داده‌ها، جوامع آسیب‌پذیر می‌توانند آینده‌ای را متصور شوند که در آن پیشرفت‌های تکنولوژیک با ارزش‌های نهادینه شده در آن جامعه منطبق است. به همین منظور سه تاکتیک را در جهت استعمارزدایی از هوش مصنوعی ارائه کرده‌اند که گمان می‌رود قابل تسری به حوزه هنر هوش مصنوعی و کاربردهای خلاقانه آن در دست هنرمندان باشد.

۱. حرکت به سوی کنشی انتقادی_ فنی در هوش مصنوعی : اولین استراتژی مطرح شده توسط (محمد و همکاران) به قابلیت هوش مصنوعی استعمارزدا در افشای روابط نامتوازن قدرت تأکید دارد. با کاربست این استراتژی می‌توان نظام ارزشی برخاسته از این عدم توازن را به پرسش گرفت. ریشه‌های این استراتژی را می‌توان در آراء آگره (۱۹۹۷)^{۱۹} جستجو کرد. محمد و همکاران در این رابطه معتقد هستند که: «این شکل از کنش، از جایگاهی بینابینی میان کنش‌های فنی مثل ایجاد و توسعه هوش مصنوعی و دیدگاه‌های انتقادی برخوردار است. تحقیقات اخیر در حوزه علوم و فناوری نشان می‌دهد که رویکردهای صرفاً علمی در ارزیابی کارکردهای اجتماعی و اخلاقی هوش مصنوعی ناتوان هستند. به وسیله ترکیب

کنش فنی-انتقادی با رویکردهای پسااستعماری می‌توان بر بخش‌های فنی و تکنیکی اعمال فشار کرد و طراحی‌های منصفانه و مبتنی بر عدالت خلق کرد. در نتیجه این عمل می‌توان فرضیات پنهان و شیوه‌های بدیل را برملا کرد. نقش کنش در این باره بنا بر ضرورت گسترده است. در واقع می‌توان از چگونگی بر هم کنش عناصر فرهنگی-اجتماعی و فنی به عنوان مهندسی ناهمگن نام برد. برای تحقق استعمارزدایی از هوش مصنوعی لازم است کنش انتقادی را در چند مورد اعمال کرد: عدالت الگوریتمی، ایمنی هوش مصنوعی، برابری و تکثر، سیاست‌گذاری و مقاومت» (Mohemad et al, 2020: 673-674).

حاشیه رانده شده از این سه طریق می‌توانند در مدیریت داده‌ها دخالت داشته باشند. (محمد و همکاران) سه راهکار مورد نظر برای عملی کردن مشارکت دوسویه و قیومیت معکوس را اینگونه شرح می‌دهند:

«۱-۲. گفتگو: ^{۲۱} سرپرستی معکوس، چرخشی استعمارزدا از پدرسالاری به سوی روش‌های همگرایانه و جمعی است که یکی از راه‌های حصول این امر گفتگوی بینافرهنگی است. چنین گفتگویی نشان می‌دهد که چگونه فن‌آوری می‌تواند در جهت رشد جوامع و فرهنگ‌ها عمل کند و ابزاری در جهت ستم و استعمارگرایی نباشد.

۲_۲. مستند سازی ^{۲۲}: دانش مفروض در سیستم‌های هوش مصنوعی و داده‌های تعبیه شده را می‌توان به وسیله کاربران به چالش کشید. در این موارد کاربران محدودیت‌های سیستم مذکور را اعلام می‌کنند و در نتیجه این عمل تلاش برای مستندسازی آغاز می‌شود.

۲_۳. طراحی ^{۲۳}: طراحی باید منطبق با ارزش‌های اخلاقی و همچنین تعبیه صداهای متنوع باشد» (Mohemad et al, 2020: 675).

۳. تجدید حیات جوامع سیاسی و منفعل: استراتژی سوم بر میزان مالکیت تکنولوژی پیشرفته در جوامع تحت سلطه، آگاهی آنها بر مکانیزم‌های رقابتی، توانایی معکوس کردن مداخله‌های تکنولوژیک اشاره دارد. اسناد و مدارک تاریخی نشان می‌دهد که در نتیجه پارادایم فکری مردسالارانه (قیم مآبانه) و نظام سلسله‌مراتبی برخاسته از دوگانه‌انگاری استعماری، افراد در حاشیه نسبت به مرکز از دسترسی ضعیف‌تری به تکنولوژی برخوردار هستند (Gopal2019, Said 1993, Fanon 1967, Nandy1989). (محمد و همکاران) معتقدند که این اصل به عزیمت از قیومیت سخاوتمندانه مرکز به سوی همکاری و همیاری جمعی اشاره دارد. از آنجایی که میزان دسترسی افراد به تکنولوژی پیشرفته و مکانیسم‌های موجود، بر رقابت

۲. مشارکت دو سویه و سرپرستی (قیومیت) معکوس: در این استراتژی بر نقش و عاملیت سوژه‌های فرودست در تغییر نگرش‌ها تأکید می‌شود. علاوه بر آن، سرپرستی معکوس به این پرسش فلسفی پاسخ می‌دهد که چه چیزی دانش را می‌سازد؟ اینجاست که تناقض میان دو دیدگاه رایج درباره دانش آشکار می‌شود. دیدگاهی که دانش را داده‌های مطلق می‌داند که یکبار برای همیشه قابل گردآوری است. این دیدگاه ما را قادر می‌سازد که به نگرشی ثابت در مورد جهان برسیم. در مقابل دیدگاهی که دانش را همواره ناقص میدانند و آن را قابل تفسیر در نظام‌های ارزشی متفاوت قلمداد می‌کند (Forsythe, 2001:45). تقابل این دو دیدگاه در اثر انسان‌شناسانه فوریت ^{۲۰} در زمینه هوش مصنوعی مورد بررسی قرار گرفته است. نتیجه مطالعاتی از این دست نشان می‌دهد که آنچه در مجموعه داده‌ها قرار می‌گیرد و آنچه نادیده گرفته می‌شود هر کدام شکلی از قدرت هستند. این همان چیزی است که در مشارکت دو سویه و سرپرستی معکوس به عنوان موضوعی محوری مورد تأکید قرار می‌گیرد. (محمد و همکاران) گفتگو، مستندسازی و طراحی را به عنوان راهکارهایی موثر در جهت عاملیت بخشیدن به سوژه‌های تضعیف شده معرفی می‌کنند و بر این عقیده هستند که افراد، طبقات یا گروه‌های به

آنها با صاحبان قدرت و معکوس کردن مداخله تکنولوژیکی موثر است، تقویت نهادهای مردم بنیاد می‌تواند راهکار مناسبی برای قدرت گرفتن اینگونه جوامع باشد (Mohemad et al, 2020: 676).

تصویر ۱. استفانی دینکینز، تنها یکی نیستم (۲۰۱۸).
گالری زوکر در دانشگاه استونی بروک، نیویورک، آمریکا
(منبع: URI1).

استعمارزدایی و برجسته کردن هویت نژادی در آثار استفانی دینکینز

استفانی دینکینز محقق، هنرمند و تکنولوژیست خلاق است که هوش مصنوعی و سایر تکنولوژی‌های نوظهور را در جهت کاوش در موضوعاتی همچون هویت نژادی، جنسیت، طبقه و آینده بشر به کار می‌گیرد. آثار او طیف گسترده‌ای از رسانه‌ها از عکس، پرفورمنس تا چیدمان را در بر می‌گیرد. دینکینز به شکلی پیوسته و مداوم وجه انسان‌گرا و جوانب سیاسی-اجتماعی هوش مصنوعی را در ارتباط با نژاد و مسائل پیرامون آن می‌کاود. او با استفاده از هنر، در پی بازسازی مجدد ساختارهای هوش مصنوعی برای ارائه روایت‌های واقعی و شخصی افراد است. تجربیات دینکینز در ارتباط با هوش مصنوعی موجب طرح پرسش‌هایی در رابطه با تأثیر سیستم‌های الگوریتمی بر هویت سیاهان به طور خاص و آینده بشر به طور عام شده است. در ادامه به بررسی آثار این هنرمند و چگونگی کاربست هوش مصنوعی در آثارش در جهت برجسته کردن هویت نژادی می‌پردازیم.

«تنها یکی نیستم»^{۲۴} (تصویر شماره ۱)، یکی از پروژه‌های دینکینز در رابطه با بازتعریف هویت سیاهان در بستر هوش مصنوعی است. مجسمه‌ای داستان‌گو و

اثری تعاملی که مبتنی بر مکالمه است. این اثر حاوی خاطرات سه نسل از زنان در یک خانواده آفریقایی-آمریکایی است که به ترتیب در سال‌های ۱۹۳۲، ۱۹۶۴ و ۱۹۹۷ متولد شده‌اند. به دیگر عبارت، این اثر خاطره‌نگاری چند نسل است که از دیدگاه یک هوش مصنوعی با ذهنیتی در حال تکامل، روایت می‌شود. از طریق این اثر، مکالمه‌ای بلاواسطه میان زنان سیاه‌پوست و عموم مردم شکل می‌گیرد. هوش مصنوعی داستان‌گو از دیدگاه اول شخص سخن می‌گوید و داستانش بر اساس مکالمه و سوالات کاربران ادامه پیدا می‌کند. مطابق استراتژی‌های استعمارزدا، مشارکت دو سویه و قیومیت معکوس از طریق گفتگو، مستندسازی و طراحی سملبیک در این اثر به روشنی قابل درک است. هنرمند با گنجاندن روایت‌های مستند و فراهم کردن امکان گفتگو میان افراد بازدیدکننده و صداها تعبیه شده در این شیء، فرصت شناساندن سوژه‌های واقعی را به مخاطب می‌دهد. روایت‌های مستند و شخصی افراد در این اثر، تولید کننده دانش است که می‌تواند روایت‌های کلی و تاریخی شنیده شده از زنان سیاه‌پوست را به چالش بکشد. مواجهه با تاریخ شفاهی یک خانواده،

مخاطب را به درک درست و روشنی از هویت و تاریخ و تجارب زیسته آنها می‌رساند که شاید با آنچه به عنوان هویت سیاهان در سایر رسانه‌ها بازنمایی شده است مغایرت داشته باشد. این اثر محملی برای نشان دادن سابقه‌های زنان سیاه‌پوست در بافت تاریخی خاص خود است تا به این وسیله از مداخله‌های مغرضانه و سوگیری‌های توسعه‌طلبانه هوش مصنوعی درباره سیاهان جلوگیری شود (Klassen & Sepulveda, 2022: 102). هدف از کاربست «مشارکت دو سویه و سرپرستی معکوس»، توزیع عادلانه و متوازن قدرت میان گروه‌ها یا قشرهای مختلف است. اینکه چه چیزی اجازه بیان شدن دارد و منبع روایت چه کسانی هستند، می‌تواند واقعیت متفاوتی را خلق کند. به عبارت دیگر، گفتگو، مستندسازی و طراحی منطبق بر ارزشهای جامعه در حاشیه، روایت‌های کلان از پیش نهادینه شده را می‌تواند به پرسش بگیرد. در نتیجه این عمل دانش جدیدی تولید می‌شود و افراد تحت سلطه می‌توانند از طریق رقابت با منبع قدرت، به بازتعریف

هویت خود دست بزنند. ماهیت گفتگو، برهم زنده‌ی منطق تک‌گویی است و مانعی است در برابر استیلا و چیرگی. داده‌های تعبیه شده در این اثر که مستنداتی از تجربه زیسته سه نسل از زنان است از طریق مکالمه با مخاطب، به تولید دانش منتهی می‌شود. بازدیدکننده از طریق پرسش‌هایش از هوش مصنوعی تعبیه شده در این شیء، به شکلی بلاواسطه به جهان ذهنی سوژه‌ها دسترسی پیدا میکند. به بیان دیگر، زنان سیاه‌پوست خود راوی خویش هستند نه دیگری برتر. افزون بر این، مستندسازی این داده‌ها توسط افراد واقعی، شکلی از مقاومت در برابر دیگری شدن و تقلیل یافتن به هویت‌های فرودست است.

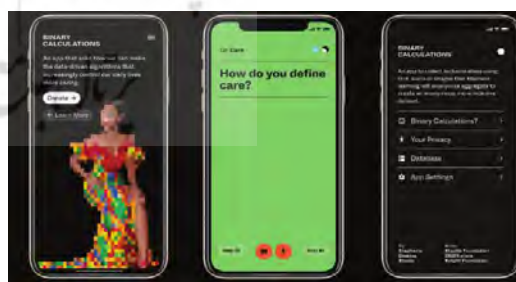
تصویر ۲. استفانی دینکینز، خشی از چیدمان فراگیر «باغ مخفی»، ۲۰۱۲، موزه کوپنز، نیویورک (منبع: URL2).

در ادامه تلاش‌های استفانی دینکینز برای تلفیق هوش مصنوعی و هنر، میتوان به پروژه «باغ مخفی»^{۲۵} اشاره کرد (تصویر شماره ۲). این اثر که مبتنی بر واقعیت گسترده^{۲۶} است، در قالب یک چیدمان فراگیر^{۲۷} و تجربه‌ای وب محور در سال ۲۰۲۱ ارائه شده است. بازدید کننده‌گان وارد فضای گالری می‌شوند. ابتدا به واسطه صدایی مسحور کننده، محیطی آرام و مراقبه‌ای را تجربه می‌کنند. سپس مهمه‌ای از صداهای متداخل که از هر گوشه اتاق به گوش می‌رسد، تمرکز بازدید کننده را برهم می‌زند. صداهای نامشخص که از تمام جهات به گوش می‌رسد مخاطب را به جستجوی بیشتر فرا می‌خواند. در این محیط شاداب و سرشار از رنگ و سرزندگی، آواتار شش زن از نسل‌های مختلف ظاهر می‌شوند که هر کدام داستان خود را روایت می‌کنند. یکی از آنها سفر

خود را در کشتی حامل بردگان روایت می‌کند. دیگری از تجربیات کار در یک مزرعه سخن می‌گوید و زنی دیگر خاطره و تجربه خود را از حوادث یازده سپتامبر بیان می‌کند. «باغ مخفی» داستان شفاهی زنان سیاه پوست از چندین نسل است و مانند یک آرشیو زنده از یک خانواده سیاه آمریکایی عمل کند. این زنان طیف سردرگمی، رشد و تعالی، عشق و امید را مطرح می‌کنند و احساساتی همچون خشم، ترس، ناامیدی، بی‌تابی را بازتاب می‌دهند (Frilot, 2024: 41). خود بیانگری از طریق گفتگو، مستندسازی و طراحی فضا به کاربست «مشارکت دوسویه و سرپرستی معکوس» اشاره دارد. «باغ مخفی» نیز همچون «تنها یکی نیستم» تولیدکننده دانش است. داستان‌ها و روایت‌های واقعی در این اثر، مخاطب را با سوبه‌های جدیدی از هویت زن سیاه پوست آشنا می‌کنند. امکان گفتگو میان شخصیت‌ها و تماشاگران، اطلاعات مستند زنان در این اثر و تعبیه صداهای مختلف از نسل‌های مختلف برهم زنده پارادایم مسلط استعمارگری است. این اثر یادآوری میکند که داستان‌های ما الگوریتم‌های ما هستند و به اشتراک‌گذاری آنها و به یاد آوردن آنها کنشی است در راستای مقاومت و همبستگی (Mitra, 2024: 21). داستان به مثابه الگوریتم، به سلب اختیار از صاحبان قدرت در روایت پردازی منتهی می‌شود. اکنون قدرتی که پیش‌تر بدون در نظر گرفتن روایت‌های شخصی و متنوع افراد سعی در قالب کردن روایتی همیشگی داشت به حاشیه می‌رود و با عدم مشروعیت در پذیرش مواجه می‌شود. بیانگری و صدا دادن به افراد درحاشیه برهم‌زننده اقتدار گفتمان حاکم است. دینکینز به این نکته اشاره می‌کند که شنیده شدن زنان اولین و مهمترین اصل در «باغ مخفی» است. او می‌گوید: هدف اصلی این است که افراد بتوانند داستان‌ها را بشنوند و به صورت گروهی در امر شنیدن سهیم باشند (Klassen & Sepulveda, 2022: 113).

از دیگر آثار هنرمند می‌توان به طراحی اپلیکیشن BCAR اشاره کرد (تصویر شماره ۳). این اپلیکیشن تلاشی است در جهت تعریف فرهنگ، هویت و ارزش‌های جامعه سیاهان، در اجتماعی که به شکلی

سنتی آنها را فرودست می‌پندارد و به حاشیه می‌راند. اپلیکیشن BCAI از کاربران می‌خواهد تصاویر و متونی که نمایانگر زندگی، فرهنگ و ارزشهایشان هستند را به اشتراک بگذارند. به این ترتیب داده‌های شخصی و خصوصی از طیف گسترده‌ای از کاربران استخراج می‌شود. در واقع این اپلیکیشن برای ایجاد تساوی در ورود داده‌ها ایجاد شده است و با فعالیت سازمانها و کنشگرانی که در تلاش هستند از داده‌ها و اطلاعات در جهت ایجاد تغییرات جدی در زندگی سیاهان استفاده کنند، همسو و منطبق است. این سازمانها و نهادها بر این باور هستند که داده‌ها، قابلیت این را دارند که جوامع رنگین پوستها و همینطور جوامع به حاشیه رانده شده را قدرتمند کنند (Mitra, 2024: 21). به دیگر عبارت، BCAI تجربه و کاوشی است در جهت فهم اینکه چگونه میتوان بدون اتکا به داده‌های بزرگ (کلان) که معمولاً متعلق به سازمانهای نظارتی و فراملیتی هستند به تولید و ثبت داده پرداخت و الگوریتم‌هایی که نابرابری و بی‌عدالتی را تقویت و تثبیت میکند بی اعتبار کرد. هدف هنرمند تأکید بر تنوع و تکثر است و از طریق ثبت تصاویر و متون ارزشمند، در جهت خلق الگوریتم‌های جدید گام بر می‌دارد. اهمیت این امر در آن است که الگوریتم‌های جدید در گفتمان فرادست تولید نشده‌اند و به این ترتیب صحت و صداقت داده‌ها و ایمن بودن آنها را می‌توان تایید کرد.

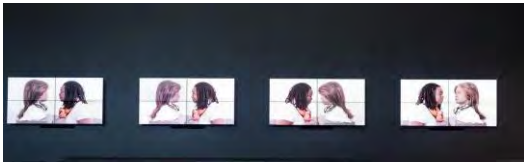
تصویر ۳. استفانی دینکینز، برشی از پروژه اپلیکیشن BCAI. (۲۰۲۱) گالری استمپز، دانشگاه میشیگان (منبع: URL3).

در ساخت اپلیکیشن مذکور، کاربست هر سه اصل مورد اشاره (محمد و همکاران) در خصوص استعمارزدایی از هوش مصنوعی مشهود است. با امکان ایجاد الگوریتم‌های جدید به واسطه بارگذاری تصاویر و

متون شخصی افراد، فرضیات نهادینه شده در ارتباط با نژاد و هویت نژادی به حاشیه رانده می‌شود و هنرمند به سوی ایجاد کنشی انتقادی و فنی در هوش مصنوعی گام برداشته است. مشارکت دوسویه و قیومیت معکوس نیز از طریق مستند سازی داده‌ها و طراحی منطبق با ارزشهای جامعه سیاهان لحاظ شده است. همچنین میزان مالکیت تکنولوژی توسط گروه تحت سلطه- جامعه سیاهان- و عاملیت آنها در خلق اکوسیستمی تکنولوژیک برای بیان هویت واقعی خود نشان از تجدید حیات جوامع متأثر و تحت کنترل دارد. هنرمند با فراخواندن جامعه سیاهان برای ثبت تجربیات شخصی‌شان به آنها عاملیت می‌دهد. در واقع جامعه فرودست از طریق دسترسی به امکانات تکنولوژیک می‌توانند با صاحبان قدرت وارد رقابت شوند و مداخله تکنولوژیکی را معکوس کنند. در چنین شرایطی، کنش جمعی افراد در ثبت داده‌ها، به پیشرفت‌های تکنولوژیک جهت می‌دهد و در این شرایط افراد قادر هستند بر روابط قدرت تأثیر بگذارند. «گفتگو با بینا ۴۸»^{۲۸} (تصویر شماره ۴)، اثر دیگری از هنرمند است که می‌توان آن را در دسته هنرهای اجرایی قرار داد. در سال ۲۰۱۴ استفانی دینکینز مکالمه‌ای را با بینا ۴۸ (اولین ربات زن سیاه پوست) آغاز کرد. مکالمه در قالب ویدیو تحت عنوان «گفتگو با بینا» ضبط و ارائه شد. این اثر مواجهه‌ای است چهره به چهره میان انسان-ربات، که در آن پرسش و پاسخ‌هایی در ارتباط با نژادپرستی، اعتقادات و باورها، خانواده و روابط انسان-ماشین و حتی حقوق ربات‌ها مطرح می‌شود. ویدیوی ضبط شده، هنرمند و ربات را در لباس یک‌رنگ و دستمال گردن رنگی نشان می‌دهد. درحالی که هنرمند مقابل ربات قرار گرفته، با دقت حالات و حرکات او را دنبال می‌کند. در این اثر، هنرمند به دنبال واکاوی مفهوم «هوش» و همینطور نابرابری‌های نهفته در ساختار هوش مصنوعی است.

درک دشوار لهجه هنرمند از سوی بینا، یکی از چالش‌های این مصاحبه بوده است. دینکینز معتقد است داده‌هایی که بر اساس هوش مصنوعی را آموزش می‌دهند به لحاظ قومی و نژادی متنوع نیستند و سال‌هاست تشخیص صدا با هوش مصنوعی بر اساس الگوی صدای بدون لهجه نژاد سفید بوده است. آنچه

می‌گیرد تا از این طریق نسبت به عدم به رسمیت شناختن تکثر و تنوع در جوامع متکثر هشدار دهد.

تصویر ۴. استفانی دینکینز، مکالمه با بینا ۴۸، (۲۰۱۴) یک فریم از این اجرا در قالب ویدیو (منبع: URL4).

جدول ۱. استراتژی‌های استعمارزدا در کاربری هوش مصنوعی و کاربرد آنها در آثار هنرمند (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۴).

آثار هنرمند				استراتژی
مکالمه با بینا ۴۸	BCA I	باغ مخفی	تنها یکی نیستم	
■	0			حرکت به سوی کنشی انتقادی_ فنی در هوش مصنوعی
	■	■	■	گفتگو
	■	■	■	مشارکت دو سویه و سرپرستی (قیومیت) معکوس
	■	■	■	طراحی
	■			تجدید حیات جوامع سیاسی و منفعل

نتیجه‌گیری

انطباق مولفه‌های هوش مصنوعی استعمارزدا با سازوکارهای مورد استفاده استفانی دینکینز در تولید آثارش، نشان می‌دهد که هنرمند در نقش یک کنشگر اجتماعی به شکلی هدفمند در صدد به چالش کشیدن دانش تاریخی در ارتباط با سیاهان است. او به قدرت داده‌ها و الگوریتم‌ها در فرهنگ‌سازی جوامع به خوبی آگاه است. حرکت به سوی کنشی انتقادی و فنی، مشارکت دو سویه و سرپرستی معکوس و تجدید حیات جوامع سیاسی و متأثر، در آثار او به حذف دانش تاریخی در ارتباط با سیاهان و بازتعریف هویت آنها

دینکینز از بینا و مخاطبان می‌پرسد این است که چگونه تاریخ فرهنگی و اجتماعی به طور کلی، و هویت یک زن سیاه به طور خاص می‌تواند کدگذاری شود؟ وقتی از ربات می‌پرسد: آیا از نژادپرستی چیزی می‌دانی؟ بینا در جواب می‌گوید: منظور شما را متوجه نشدم (Paul, 2024: 30). مطابق استراتژی‌های نامبرده از سوی (محمد و همکاران)، حرکت به سوی کنشی انتقادی و فنی در «مکالمه با بینا» لحاظ شده است. هنرمند با فراهم کردن زمینه انتقاد، صحت و صداقت الگوریتم‌ها را در این مکالمه به چالش می‌کشد. اتخاذ رویکرد انتقادی نسبت به مفروضات نهفته در داده‌ها گامی است در جهت به چالش کشیدن قدرت مسلط. الگوریتم‌ها قدرت واقعی را در جامعه اجرا می‌کنند و از آنجایی که الگوریتم‌ها نقش مهمی در شکل دادن به فرهنگ دارند دینکینز آنها را به پرسش می‌گیرد (Firiot, 2024: 41). براساس مفاهیم و استراتژی‌های مطرح شده توسط (محمد و همکاران)، پایه و اساس هوش مصنوعی استعمارزدا ایجاد و توسعه هوشی است که عدم توازن قدرت و نظام ارزشی وابسته به قدرت را تشخیص دهد. کنش انتقادی- فنی، مفروضات پنهان را که می‌توانند به دانش طبیعی شده منجر شود افشا می‌کند و آن را به پرسش می‌گیرد. در این اجرا هنرمند، از طریق پرسش‌گری از ربات و صحبت مداوم با او، توجه مخاطب را به کاستی‌های موجود در طراحی این ربات جلب می‌کند. محدودیت‌های شناختی ربات در رابطه با لهجه هنرمند نشان از به رسمیت شناخته نشدن شیوه‌های بیانی سیاهپوستان از سوی طراحان ربات دارد. از سوی دیگر، امتناع ربات از پاسخ دادن به سوالات مرتبط با نژادپرستی، می‌تواند بر سوگیری‌های سیاسی-اجتماعی واردکننده‌گان داده‌ها دلالت داشته باشد. می‌توان اینگونه برداشت کرد که طراحان و سازندگان این ربات، در وارد کردن اطلاعات مرتبط با تبعیض‌های اجتماعی و سیاسی در مورد اقلیت سیاهان صداقت کافی را نداشته‌اند. به این ترتیب هنرمند از طریق این مکالمه و مستند کردن آن در قالب یک ویدیو و نمایش آن در محیط گالری، عدالت الگوریتمی، صحت و صداقت داده‌ها را به پرسش

خارج از پارادایم قدرت مسلط منجر شده است. در آثاری همچون «تنها یکی نیستم» و «باغ مخفی»، با استفاده از گفتگو، مستندسازی و همچنین شیوه طراحی مبتنی بر ارزشهای فرهنگی جامعه سیاهان، مشارکت دوسویه و سرپرستی معکوس را ایجاد می‌کند. در نتیجه اعمال این استراتژی، روایت‌های تازه‌ای شکل می‌گیرد و مفروضات کلیشه‌ای و تاریخی که باعث مسلط شدن دیگری غربی-سفید بوده است به چالش کشیده می‌شود.

میزان مالکیت هوش مصنوعی و ابزارهای دیجیتال و به طور کلی تکنولوژی نوظهور در جوامع به حاشیه رانده شده می‌تواند باعث تجدید حیات جوامع منفعل و تحت سلطه شود. این همان چیزی است که از آن به عنوان تجدید حیات جوامع سیاسی و متأثر از آن نام برده می‌شود. هنرمند، مردم به حاشیه رانده شده و جوامع محروم را به مداخله در ایجاد و توسعه هوش مصنوعی فرا می‌خواند و انتظار دارد توسعه مبتنی بر تنوع، مسیر و گذرگاه استخراج داده‌ها و تکنولوژی‌های نظارتی را متحول کند. دینکینز با طراحی اپلیکیشن BCAl انحصار وارد کردن داده‌ها را از طبقه فداست خارج می‌کند و یادآوری می‌کند عاملیت سوزده‌ها می‌تواند بر هم زننده توازن قدرت برای تولید دانش باشد. حرکت به سوی کنش انتقادی و فنی در هوش مصنوعی را در «مکالمه با بینا ۴۸» می‌توان مشاهده کرد. او با طرح پرسش‌های چالش برانگیز در ارتباط با نژاد و سایر مسائل مرتبط با سیاهان هوش تعبیه شده در ربات مذکور را به پرسش می‌گیرد. چرا ربات قادر به تشخیص لهجه سیاهان نیست درحالی‌که خود سیاه پوست است و چرا بینا ۴۸ در مواجهه با پرسش «از نژاد پرستی چه اطلاعی داری؟» از پاسخ گفتن روی گردان است؟ همه این موارد نشان می‌دهد استفانی دینکینز از هوش مصنوعی در جهت زدودن استعمار، برجسته کردن هویت نژادی و ایجاد برابری و عدالت اجتماعی استفاده می‌کند.

پی‌نوشت

۱. John Mc Carthy
۲. ETendayi Achiume
۳. Stephanie dinkins

۴. Rachel Adams
۵. Can Artificial intelligence be decolonized?
۶. Eugenia Siapera
۷. AI Content Moderation, Racism and de(coloniality)
۸. Postcolonial Studies
۹. Achille Mbembe فیلسوف، تاریخ‌نگار و نظریه‌پرداز سیاسی اهل کامرون است. او بیشتر به دلیل آثارش در زمینه پسااستعمارگرایی، قدرت سیاسی و تاریخ آفریقا شناخته می‌شود. وی همچنین درباره میراث استعمار در سیاست‌ها و ساختارهای مدرن، به ویژه در آفریقا، نقدهای عمیقی ارائه داده است.
۱۰. Anibal Quijano جامعه‌شناس و نظریه‌پرداز برجسته پرویی که بیشتر به دلیل مفهوم «استعمار قدرت شناخته می‌شود. او یکی از متفکران کلیدی در حوزه نقد پسااستعماری و نظریه‌های انتقادی آمریکای لاتین بود.
۱۱. Coloniality of Power
۱۲. Decolonizing AI
۱۳. Genevieve Bell انسان شناس فرهنگی، آینده پژوه و متخصص در تعامل انسان و ماشین است که به دلیل آثارش در زمینه استعمارزدایی از هوش مصنوعی شناخته می‌شود. او در حال حاضر رئیس دانشگاه ملی استرالیا و بنیانگذار و مدیر مدرسه سایبرنتیک در این دانشگاه است.
۱۴. Algorithmic Coloniality
۱۵. Algorithmic Oppression
۱۶. Shakir Mohamed پژوهشگر برجسته در حوزه یادگیری ماشین و هوش مصنوعی است که در حال حاضر به عنوان مدیر پژوهش در شرکت Google DeepMind در لندن فعالیت می‌کند. او همچنین استاد افتخاری در دانشگاه UCL است و عضو پژوهش مرکز Leverhulme برای آینده هوش مصنوعی در دانشگاه کمبریج است.
۱۷. Marie-Teresa Png پژوهشگر و فعال در حوزه اخلاق هوش مصنوعی و استعمارزدایی فناوری است. او در حال حاضر دانشجوی دکتری در دانشگاه آکسفورد است و بر عدالت فناوری، استعمارزدایی و حکمرانی جهانی هوش مصنوعی متمرکز است.
۱۸. William Isaac از چهره‌های شناخته شده در حوزه اخلاق و سیاست‌گذاری هوش مصنوعی است. او یکی از پژوهشگران ارشد در شرکت DeepMind (زیر مجموعه هوش مصنوعی گوگل) بوده و در زمینه عدالت الگوریتمی، عدالت اجتماعی در هوش مصنوعی و سیاست‌گذاری فناوری فعالیت دارد.
۱۹. Agre
۲۰. Forythe
۲۱. Dialogue
۲۲. Documentation
۲۳. Design

it for capitalism. Stanford: Stanford University Press.

Frilot, S. (2024). Sthhiii k kkkk'' S Secret Garden. In S.Mitra (Ed.), *On Love & Data* (pp.40-52). University of Michigan press

Forsythe, D. (2001). *Studying those who study us: An anthropologist in the world of artificial intelligence*. Stanford University Press.

Klassen, L., & Aceves-Sepulveda, G. (2022). Amplified Listening to Race and Geeeer in Fimmma tttt zzzmnl '' s "oooo" ddd tt aaaa nie Dikkiss's "N'TOO. *The Journal of the New Media Caucus*, 18 (1), 102–120.

Mitra, S. (2024). Radical Love & Data Justice: The Empowering Art of Stephanie Dinkins. In S.Mitra (Ed.), *On Love & Data* (pp.16-28). University of Michigan press

Mohamed, S., Png, MT., Isaac, W. (2020). Decolonial AI: Decolonial Theory as Sociotechnical Foresight in Artificial Intelligence. *Philos. Technol.* 33, 659–684. <https://doi.org/10.1007/s13347-020-00405-8>

Paul, C. (2024). The Data You Give. In S.Mitra (Ed.), *On Love & Data* (pp. 28-40). University of Michigan press

Peña, Paz and Joanna Varon. 2019. Decolonising AI: A Transfeminist Approach to Data and iiiii al Juttiee.. In *GIS Watch 2019: Artificial Intelligence: Human Rights, Social Justice and Development*. Association for Progressive Communications. <http://www.giswatch.org/node/6203>

Rezvani, L., Kamrani, B., Sharifzadeh, M. (2024). Art and Artificial Intelligence from the Perspective of Behaviorism and the Turing Test, *Glory of Art*, 16 (2), 77-88, (Text in Persian).

Ricaurte, P. (2019). Data epistemologies, the coloniality of power, and resistance. *Television & New Media*, 20 (4), 350–365.

Shahmiri, A., (2010). *Postcolonial theory and critique*, (1th ed), Tehran: Elmi Publication, (Text in Persian).

Siapera, E. (2022). AI Content Moderation, Racism and (de)Coloniality. *International Journal of Bullying Prevention*, 4 (1), 55–65. <https://doi.org/10.1007/s42380-021-00105-7>

24. Not The Only One

25. Secret Garden

26. Extended Reality

27. Immersive Installation

28. Conversation with Bina48

منابع

انصاری، منصور؛ درودی، مسعود. (۱۳۹۳). مطالعات پساستعماری، تلاش متن محور در جهت وارونه سازی چشم اندازها (با تأکید بر بازشناسی رویکردهای متفاوت). *فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر*. سال پنجم. شماره دوم. ۲۳-۱.

بوین، علی و علی رطانسی. (۱۳۸۰). «پست مدرنیسم و جامعه: نظریه و سیاست پست مدرنیسم». *پست مدرنیته و پست مدرنیسم، تعاریف، نظریه ها و کاربردها*. ترجمه حسینعلی نوذری. تهران. نقش جهان.

توهیوای اسمیت، لیندا. (۱۳۹۹). *استعمارزدایی از روشن: تحقیق علمی و مردمان بومی*. تهران. ترجمان علوم انسانی.

رضوانی، لیلیا؛ کامرانی، بهنام؛ شریفزاده محمدرضا. (۱۴۰۳). هنر و هوش مصنوعی از منظر رفتارگرایی و آزمون تورینگ. *فصلنامه جلوه هنر*. سال ۱۶. شماره ۲. ۷۷-۸۸.

شاهمیری، آزاده. (۱۳۸۹). *نظریه و نقد پساستعماری*. تهران. علمی.

References

Ansari, M., Darroudi, M. (2014). Post-Colonial Studies: Two Different Approaches. *Jostarha-ye Syasi-ye Moaser*, 5 (2), 1-23, (Text in Persian).

Bell, G. (2018). *Fay Gala Memorial Lecture: Decolonising Artificial Intelligence?* Academy for the Social Science in Australia

Birhane, A. (2020). The Algorithmic Colonization of Africa. 18 July 2019. *Scripted*, 17 (2), 389-409

Boyne, R., Rattansi, A. (1990). *Postmodernism and Society*, translated by: Hossein-Ali Nozari, (5th ed), Tehran: Ney Publication, (Text in Persian).

Couldry, N., Mejias, U.A. (2019a). *The costs of connection: how data is colonizing human life and appropriating*

- Taylor, E. (2016). Groups and oppression. *Hypatia*, 31 (3), 520–536.
- Thatcher, J., O’lliv, D., and miiii, D. (2016). Data colonialism through accumulation by dispossession: new metaphors for daily data. *Environment and Planning D: Society and Space*, 34 (6), 990–1006.
- Tuhiwai Smith, Linda, (1999), *Decolonizing methodologies: research and indigenous*, translated by: Tarjoman Publication, (2nd ed), (Text in Persian).
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: the fight for a human future at the new frontier of power*. London: Profile Books.

URLs

URI1

<https://www.stephaniedinkins.com/ntoo.html>
1: 16/5/2024

URL2

<https://stamps.umich.edu/work/84295:16/5/2024>

URL3

<https://www.stephaniedinkins.com/ntoo.html>
12/6/2024

URI4

<https://www.stephaniedinkins.com/conversations-with-bina48.html>:10/6/2024

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی